

VERKSAMHETSÅRET

1958

INDUSTRIENS
UTREDNINGSGENOMGÅNG
STOCKHOLM

INDUSTRIENS UTREDNINGSINSTITUT

är en fristående vetenskaplig forskningsinstitution grundad 1939 av Svenska Arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund.

Syfte

Att bedriva forskning rörande ekonomiska och sociala förhållanden av betydelse för den industriella utvecklingen.

Verksamhet

Huvuddelen av arbetet inom institutet ägnas åt långsiktiga forskningsuppgifter. Man siktar härvid till ett studium av de grundläggande sammanhangen inom näringslivet och särskilt till att belysa de frågor som hör samman med strukturella och institutionella förändringar. Forskningsresultaten publiceras i institutets skriftserie.

Vid sidan om det långsiktiga forskningsarbetet utför institutet smärre utredningar rörande speciella problem samt ger viss service åt industriföretag, organisationer, statliga myndigheter etc. Institutet sammanställer vidare bland annat månadssiffror över industriproduktionen samt en index över denna.

Styrelse

Bankdirektör Marcus Wallenberg,
ordförande

Disponent Håkan Abenius

Direktör Axel Enström

Direktör Per Hemberg

Direktör Axel Iveroth

Direktör Bertil Kugelberg

Direktör Sven Schwartz

Docent Jan Wallander

Tekn. dr Ernst Wehtje

Personal

Direktör: Docent Jan Wallander

Biträdande forskningschef: Fil. lic. Erik Höök

Sakkunnig: Preceptor Ragnar Bentzel

Sekreterare: Pol. mag. o. civ.-ekon. Lars Nabseth (administration)

Pol. mag. Göran Ahrsjö (publiceringsfrågor)

Fil. kand. Göran Albinsson

Aktuarie: Fil. kand. Claes Lagerkvist

Kamrer: Fru Ruth Wiklund-Ellerstad

Övrig ordinarie personal samt med särskilda utredningar sysselsatta:

Fru Kate von Arnold

fil. kand. Per-Olof Boman

professor Erik Dahmén

herr Georg Danielsson

pol. mag. John Ekström, D H S

fröken Ingrid Forsberg

fil. kand. Jan Gillberg

docent Odd Gulbrandsen

fil. lic. Bengt Höglund

fru Britt Johansson

civilekonom Lars Lidén

fil. kand. Bertil Nilsson

fru Wera Nyrén

herr Bertil Olsson

fru Karin Pahlberg

direktör Wilhelm Paues

fru Kerstin Pettersson

fil. dr Erik Ruist

fil. lic. Bengt G. Rundblad

professor Ingvar Svennilson

fru Ester Wennerholm

fru Gunni Westerberg

Verksamhetsåret 1958

Förord

Våra exportindustriers svårigheter på världsmarknaden på sistone har än en gång visat, hur känslig den svenska ekonomin är för internationella störningar och hur nödvändig en ekonomisk politik är, som gör vårt näringsliv rustat att motstå åtföljande påfrestningar. Ökad rörlighet för det ekonomiska livet mobiliserar motståndskraften hos våra exportnärningar.

Under denna omställning har man också från arbetsmarknadsmyndigheternas sida i hög grad inriktat sina ansträngningar på att underlätta arbetskraftens omflyttningar. För att om möjligt föra en effektiv omställningspolitik måste man ha en klar bild av de förhållanden, som påverkar människor vid deras flyttning mellan olika arbeten. Någon forskning har på detta fält bedrivits, men ännu återstår mycket. Institutet har tagit till sin uppgift att granska dessa problem. Under föregående år har vi sålunda i Norrköping gjort en omfattande undersökning rörande flyttningarna för tre olika årsklasser av män. Intervjumaterialet är under bearbetning och delar av resultaten beräknas bli framlagda under innevarande år.

För att den svenska ekonomin skall kunna stå väl rustad mot konjunkturella påfrestningar räcker det emellertid givetvis inte med att vi skapar rörlighet på arbetsmarknaden. Det gäller också att utvecklingsarbetet inom företagen kan bedrivas så snabbt och framgångsrikt, att dessa har möjlighet att anpassa sig till och följa med i den ekonomiska utvecklingen och helst leda denna. Det är därför naturligt, att institutet ägnar en mycket stor del av sina resurser åt studier av det ekonomiska framåtskridandets natur- och drivkrafter. En viktig fråga i detta sammanhang

är kapitalförsörjningen. De första resultaten från professor Dahméns undersökningar rörande industrins kapitalförsörjning beräknas bli sända till trycket under den närmaste tiden. Av stor betydelse för framåtskridandet är också utformningen av företagsbeskattningen. Denna fråga har institutet nu tagit upp på sitt program och vi avser att under senare hälften av år 1959 starta mer omfattande undersökningar på detta område.

Institutets långsiktiga arbete rörande den framtida marknadens utveckling har fortsatt. Under hösten kunde vi publicera de slutgiltiga resultaten från den stora undersökning rörande bilismen, som vi arbetat med under åtskillig tid. En studie av professor Svenilsson rörande den europeiska marknadens framtida struktur är vidare under avslutande.

Stockholm den 19 januari 1959

M. Traumborg

Innehåll

Utgivna publikationer	7
Studier i bilismens ekonomi	7
Den textila konsumtionen	11
Småtrycksserien	11
Konsumtionen i Sverige 1931—65	11
Industriens Utredningsinstitut — målsättning och verksamhet	11
Input—output och den strukturella interdependensen	13
Jordbruket under omvandling	13
Oljan i svensk ekonomi	13
Vår konsumtion, återblick och prognos	14
Forskningsprojekt under arbete	16
Undersökningen rörande löneökningars verkningar inom indu-	
strin	16
Kapitalundersökningen	19
Verkstadsindustrin	20
Införande av skiftarbete inom verkstadsindustrin	20
Input—output undersökning av verkstadsindustrin	21
Verkstadsindustrins struktur	21
Produktivitetsutredningen	21
Arbetskraftens rörlighet	21
Den europeiska marknaden	24
Skogsbrukets virkestransporter	24
Den offentliga sektorns expansion	26
Den privata konsumtionen	26
TV-utvecklingen	27
Kommersiell televisionsverksamhet	28
Löpande statistik	28
Produktionsindex	28
Verkstadsstatistik	32
Industriell månadsstatistik m. m.	35
Övrig verksamhet	35
Det ekonomiska läget	35
Den gemensamma europeiska marknaden	36
Service, rapporter, yttranden etc.	36

Diagram

1. »Överlevelsesdiagram» för bilar	10
2. Konsumtionsutgifter i Sverige 1952 efter hushållstyper	12
3. Sektorer åskådliggörande 1950 och 1955 års svenska oljekonsumtion i m ³ med avseende på förbrukarkategorier	15
4. Hur en löneökning sprider sina verkningar till arbetet på olika avdelningar inom ett järn- och metallmanufaktur företag	17
5. Rotvärdesfördelningens bestämningsgrunder och läget av »nollgränsen»	25
6. Hur rotvärdets geografiska fördelning kan tänkas ändra läge vid övergång från flottning till landtransport	25
7. Antal TV-radiotillstånd per 1000 invånare i Stockholms-området. Observationerna avser per den 13 februari, 15 april respektive 15 september 1958	27
8. Produktionsindex för hela industrin 1957—1958	29
9. Produktionsindex för hela industrin 1935—1958	30
10. Produktionsvolymen i vissa branscher 1955—1958	31
11. Orderstock i verkstadsindustrin augusti 1954—augusti 1958	32
12. Ordergång från hemma- och exportmarknad i verkstadsindustrin exklusive varven september 1954—augusti 1958	33
13. Ordergång från hemma- och exportmarknad i varvsindustrin september 1954—augusti 1958	34

Utgivna publikationer

Studier i bilismens ekonomi

Under denna rubrik publicerades under hösten den avslutande redogörelsen för institutets bilundersökning. Bokens författare har varit docent Jan Wallander. Redogörelsen som omfattar drygt 360 sidor har rönt en mycket livlig uppmärksamhet i pressen. Inte minst har man därvid tagit upp till behandling de synpunkter, som i boken framförs på eventuella skillnader mellan bilägare och icke-bilägare i fråga om konsumtions- och deklarationsvanor. Av central betydelse för undersökningen har också varit att utreda hur olika omständigheter av typen inkomst, yrke, kön, civilstånd etc. påverkar en persons benägenhet att skaffa sig bil.

I ett av bokens kapitel tas frågan om kostnaderna för att hålla sig med bil upp till ingående behandling. Den stora svårigheten visar sig härvid vara, att man saknar tillförlitliga uppgifter om en mycket betydande delkostnad, nämligen värdeminskningkostnaden. Detta gör alla kalkyler rörande vad det »verkligt» kostar att ha bil osäkra. Det visar sig också att det spelar en avgörande roll för en bilägars kostnader om han köper sin bil ny eller om han skaffar sig den som begagnad. I anslutning till vissa kalkyler görs ett räkneexempel som tyder på att om en person köper en ny bil och behåller den i tre år så blir hans värdeminskningkostnad per år 2,3 gånger så hög som om han köpt samma sorts bil som begagnad tre-åring. Räkneexemplet har återgivits i tabellen nedan.

Bilens		Värdeminskningkostnad under			Genomsnittskostnad år 1-3 kr
Inköpspris kr	ålder	1:a året kr	2:a året kr	3:e året kr	
9 000	ny	2 340	1 620	1 080	1 680
ca 6 500	1 år	1 460	1 080	900	1 147
„ 5 000	2 „	1 040	900	630	857
„ 4 000	3 „	940	630	630	733

Det är en vanlig föreställning bland bilägare att det »lönar sig» att byta bil efter två à tre år. Skälet härtill anges vara att reparationskostnaderna då börjar stiga mycket kraftigt. En person som sålde sin bil innan dess skulle alltså slippa ifrån dessa kostnader. Detta är emellertid ett uppen-

bart felresonemang om man ser till genomsnittsfallet. Det är nämligen tydligt att om det verkligen var så, att det var dyrare att köra en bil t. ex. under det fjärde än under det tredje året, så skulle det aldrig vara möjligt att sälja en bil som var fyra år gammal. Alla människor måste ju säga sig att under sådana omständigheter skulle det löna sig bättre att köpa en tre år gammal bil och sälja denna efter ett år. Man skulle då dels få lägre kostnader, dels få de fördelar som sammanhänger med att en tre år gammal bil har ett modernare utseende och är mera driftsäker. Man kan därför vara övertygad om att marknaden kommer att ställa in sig på ett sådant sätt, att priserna på begagnade bilar av olika ålder ligger på en sådan nivå att det är billigare att köra en bil under dess fjärde än under dess tredje år. Detta utesluter inte att reparations- och underhållskostnaderna kan vara högre under det fjärde än under det tredje året, men denna stegring kommer i så fall att motvägas av att kapitalkostnaderna kommer att vara i motsvarande mån lägre under det fjärde än under det tredje året. Som framgår av det material över kostnaderna för bilar av olika ålder som undersökningen presenterar, förhåller det sig också på detta sätt. Totalkostnaden för att hålla sig med en bil av viss typ sjunker påtagligt med bilens ålder. Särskilt kraftig är denna sänkning i början av bilens livstid. Det är väsentligt billigare att hålla sig med en bil under dess tredje och fjärde år än under dess första och andra.

Det visar sig också att de med åldern varierande driftskostnaderna för en bil stiger mycket starkt under dess första, andra och tredje år för att därefter av allt att döma ha en tendens att plana ut. Detta torde bland annat sammanhånga med att driftskostnaderna under bilens senare levnadsår i hög grad påverkas av med jämna mellanrum återkommande stora kostnadsposter av typen ringbyte, byte av batteri, ljuddämpare och dylikt. Dessa utgifter hörjar ju uppträda först sedan bilarna körts ett par tusen mil.

Vad som nu sagts innebär inte att det skulle vara oförnuftigt av bilägare att byta sin bil innan den är skrotmogen. Den som köper en ny bil är intresserad av en vara av den kvalitet, som en ny bil representerar. Allteftersom han sedan använder bilen, sjunker dess kvalitet och kommer att allt mer avlägsna sig från den kvalitetsklass, som han är intresserad av. Det är då fullt rationellt av honom att sälja bilen till en annan person som är intresserad av en lägre kvalitetsklass än han själv. Det är detta som är förklaringen till att man för bilar har anledning räkna med att innehavstiden skall vara jämförelsevis kort. Undersökningen kommer också fram till att i Sverige behåller i genomsnitt den förste innehavaren sin bil i ungefär $3\frac{1}{2}$ år. Det finns anledning tro att bilen stannar kortare

tid i de följande ägarnas händer. Av nedanstående tabell framgår hur stor del av en viss bilårsklass som befinner sig kvar i första ägarens hand efter olika tidpunkter.

Bilårsklassens ålder i år	Kvar i förste ägarens hand procent
0,0	100,0
0,5	89,5
1,5	73,0
2,5	59,0
3,5	47,0
4,5	36,0
5,5	29,0
6,5	23,5
7,5	19,0
8,5	15,0
9,5	10,0
10,5	5,5
11,5	1,0
12,5	0

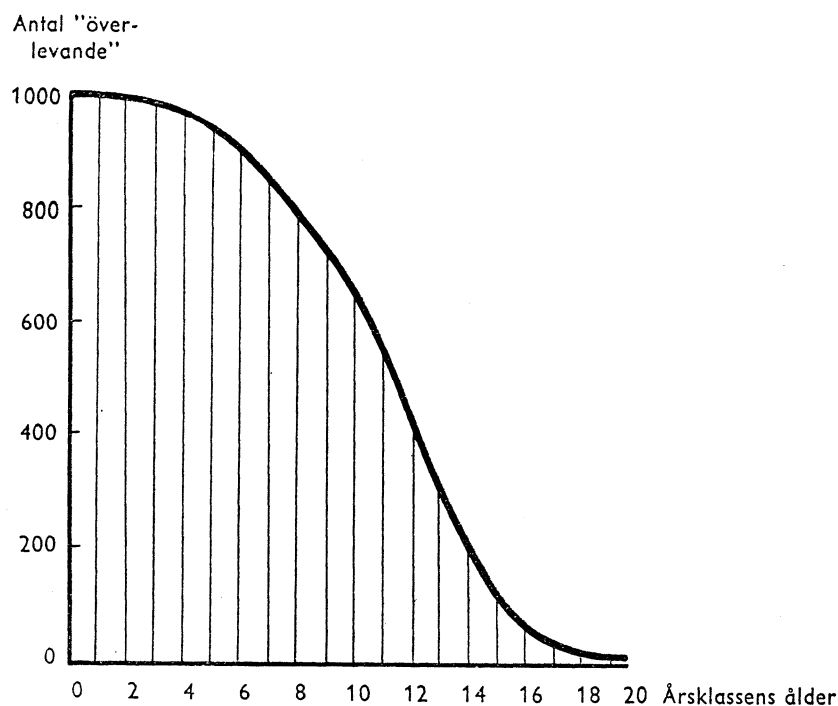
I Amerika torde motsvarande värde i mitten på 1950-talet ha uppgått till cirka 3 år. Det förefaller alltså inte finnas anledning tro att omsättningshastigheten på den amerikanska marknaden är väsentligt snabbare än på den svenska.

Bilars livslängd är ett annat omdiskuterat problem som tas upp till behandling i boken. Man kommer därvid till den slutsatsen, att bilar av den typ, som sålts i Sverige under efterkrigstiden, kan beräknas bli skrotade efter i genomsnitt 11½ år. Detta utesluter givetvis inte att en hel del bilar blir skrotade vid mycket tidig ålder, medan andra kan finnas kvar i 20 år eller mera. Hur utvecklingen kan se sig för en årsklass bilar av svensk typ framgår av diagram 1, som visar hur många bilar som finns kvar efter olika år av en årsklass på 1 000 st.

Att bilar har så lång livslängd gör att vi kan vänta oss att nyinköpen precis som när det gäller nyinköp av t. ex. verktygsmaskiner skall variera starkt med konjunkturerna. Orsaken till att det förhåller sig på detta sätt kan klargöras med ett enkelt exempel.

Låt oss anta att beståndet är ett gott mått på konsumtionens storlek och att vi har ett bestånd på 100 000agnar. Under antagande om 10 årslivslängd betyder det att vi vid oförändrad konsumtion varje år behöver köpa 10 000 bilar för att ersätta skrotningen. Våra inkomster stiger nu med 10 procent och vår inkomstelasticitet med avseende på bilkonsum-

Diagram 1. »Overlevingsdiagram» för bilar

tionen är 3, varför vi vill öka vår konsumtion med cirka 33 procent. Beståndet måste alltså stiga till 133 000. För att så skall kunna ske måste nyinköpen stiga från 10 000 till 43 000 eller med 330 procent.

Låt oss sedan tänka oss att inkomsterna året därpå återgår till sitt tidigare läge. Vi vill då ha en konsumtion svarande mot 100 000 vagnar. För att åstadkomma detta räcker det emellertid inte med att skära ned nyinköpen. Om nyinköpen skärs ned till noll kommer beståndet i alla fall att uppgå till 123 000 vagnar. Enda sättet att få ner konsumtionen till önskad nivå är att exportera begagnade bilar till utlandet.

Det fenomen som beskrivits ovan brukar man kalla för accelerations-effekten. Hittills har detta fenomen inte gjort sig så starkt gällande i Sverige. Vi har emellertid under 1958 fått en försmak av vad detta kan innebära. Under det året bröts ju nämligen den sedan flera år pågående ökningen av ~~personbilsförsäljningen~~ och förbyttes i en nedgång. Personbilsförsäljningen, som under 1957 uppgått till 154 000 vagnar, kan för 1958 beräknas uppgå endast till 147 000 vagnar. Det finns all anledning att före-

ställa sig att i framtiden bilförsäljningen och dess variation från år till år på ett helt annat sätt än tidigare kommer att stå i centrum för den ekonomiska politiken. Myndigheterna kommer att ha ett starkt konjunkturpolitiskt intresse av att i vissa lägen stimulera försäljningen och i andra bromsa upp den.

Den textila konsumtionen

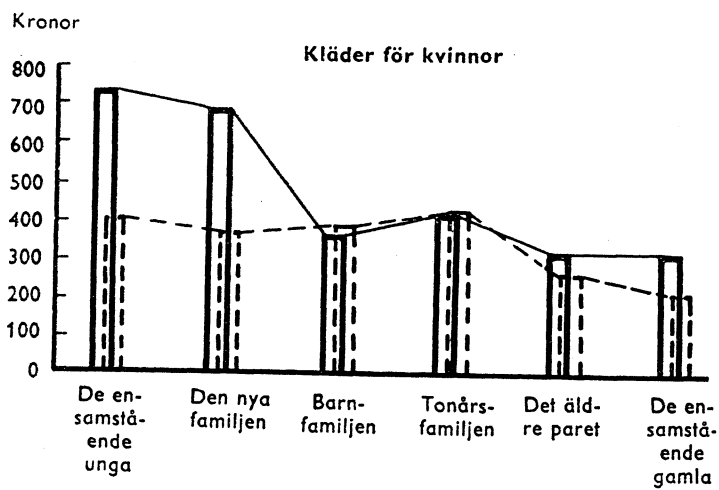
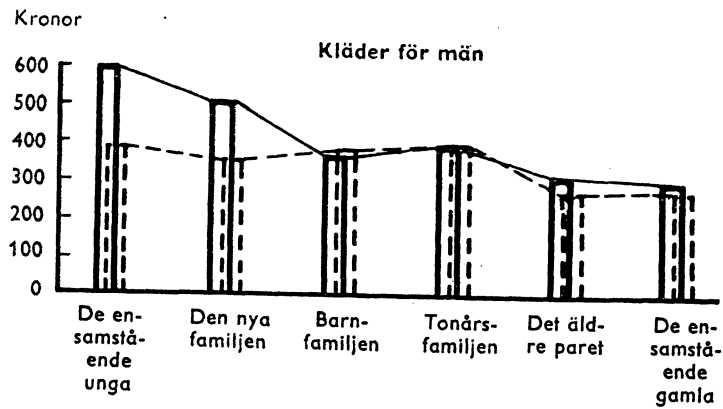
På uppdrag av den s. k. Partsutredningen för textilindustrin har en utredning om textilkonsumtionen utförts inom institutet. Den innebär en utvidgning och fördjupning av det kapitel om beklädnadskonsumtionen, som ingick i institutets tidigare undersökning Den privata konsumtionen i Sverige 1931—65. Utredningen publicerades i juni 1958 under titeln »Den textila konsumtionen» som en del i Partsutredningens skriftserie. Det tedde sig emellertid motiverat att även låta densamma ingå i institutets serie. Som utredningsman har pol. mag. John Ekström DHS fungerat.

Utöver en ingående behandling av utvecklingen under den senaste 25-årsperioden — konfektionsvarornas genombrott, introduktionen av nya fibrer, den ökade köpkraftens inverkan mot differentiering och kvalitetshöjning — har en granskning utförts av skillnader i klädkonsumtionen mellan olika grupper av befolkningen. Därvid har såväl svenska som utländska budgetundersökningar använts. Den tes som utredningsmannen prövat på materialet har varit: de skillnader i konsumtionen av kläder som man finner vid jämförelser mellan grupper av olika slag (t. ex. ålders-, yrkes- och socialgrupper) kan förklaras av olikheter i inkomst mellan grupperna. Att exempelvis ensamstående unga flickor köper kläder för dubbelt så mycket som mödrar i barnfamiljer förklaras av deras nära nog dubbelt så höga disponibla inkomster. Som syns i diagrammet på nästa sida erhålls en enhetlig konsumtionsnivå, om hänsyn tas till inkomstskillnader. Endast pensionärsgrupperna avviker något.

Småtrycksserien

Institutets småtrycksserie, i vilken framläggs mindre utredningar, artiklar etc., har under året utkommit med fem nummer. De två första numren i serien, »Konsumtionen i Sverige 1931—65» av preceptor Ragnar Bentzel och »Industriens Utredningsinstitut — målsättning och verksam-

Diagram 2. Konsumtionsutgifter i Sverige 1952 efter hushållstyper

— Faktiska konsumtionsutgifter i kronor per person.
 - - - Beräknade konsumtionsutgifter i kronor per person om alla hushållstyperna hade lika stor inkomst.

het» av institutets chef, är särtryck av artiklar som tidigare publicerats i Skandinaviska Bankens kvartalsskrift 1958.

Det tredje småtrycket med titeln »*Input — output och den strukturella interdependensen*» av fil. lic. Bengt Höglund utgör en presentation av de tankegångar som ligger till grund för den pågående input—output undersökningen.

Utgångspunkten för denna undersökning är att en stor del av produktionen inom många industrigrenar består av varor som levereras till andra industrier, i vilkas produktion de används som insatser i form av råvaror och halvfabrikat. Genom att de olika industrigrenarna på detta sätt samverkar genom att leverera till varandra uppstår ett nätverk av relationer dem emellan. Som följd därav kommer t. ex. en förändring i efterfrågan på någon vara för konsumtion eller export att återverka inte bara på efterfrågan för den industri som direkt levererar varan i fråga, utan även på alla de industrier som indirekt medverkar i produktionen av den. Inom input—output analysen studeras denna typ av relationer och metoden ger möjlighet att uppskatta de indirekta sambanden mellan verksamheten inom olika industrigrenar. Å ena sidan kan den ge upplysning om vilka som i sista hand är förbrukare av en industris produkter och därigenom hur avsättningen av den egna produkten är beroende av efterfrågan på andra produkter, något som särskilt bör intressera industrier nära råvarustadiet i produktionsprocessen. Å andra sidan kan den ge upplysning om vilka industrigrenars tjänster som direkt eller indirekt tas i anspråk vid en viss produktion, och därmed hur den egna produktionen är beroende av produktionsförhållanden, arbetskraftsförhållanden och dylikt inom andra industrier.

Som årets fjärde nummer av småtrycksserien publicerades »*Jordbruket under omvandling*» av docent Odd Gulbrandsen och fil. kand. Göran Albinsson. Småskriften, som delvis utgör en sammanfattning av Gulbrandsens under 1957 publicerade utredning *Strukturumvandlingen i jordbruket*, har utgivits i samarbete med LT:s förlag.

Det femte småtrycket behandlar oljan i näringslivet och publicerades under titeln »*Oljan i svensk ekonomi*». Skriften, som författats av fil. kand. Jan Gillberg och fil. lic. Erik Höök, har utarbetats på uppdrag av Svenska Petroleum Institutet för att användas i dess upplysningsverksamhet. I anslutning till skriften har en plansch sammanställts, som Petroleum Institutet bland annat kommer att distribuera till skolor och andra undervisningsanstalter.

Skriften består av en text- och en diagramdel. I den förstnämnda lämnas en redogörelse för landets oljeimport, produktion och konsumtion

av petroleumprodukter samt produkternas distributionsvägar. Den andra delen består av 16 diagram i färg, vilka via anvisningar kan studeras i anslutning till texten och åskådliggör oljans ökade betydelse i svensk ekonomi.

Ehuru den svenska oljekonsumtionen ökat kraftigt under efterkrigstiden, har ökningen långtifrån fördelat sig lika på olika slag av förbrukare. Diagram 3 visar hur olika förbrukarkategorier ökat respektive minskat sin andel av den totala konsumtionen under femårsperioden 1950—55.

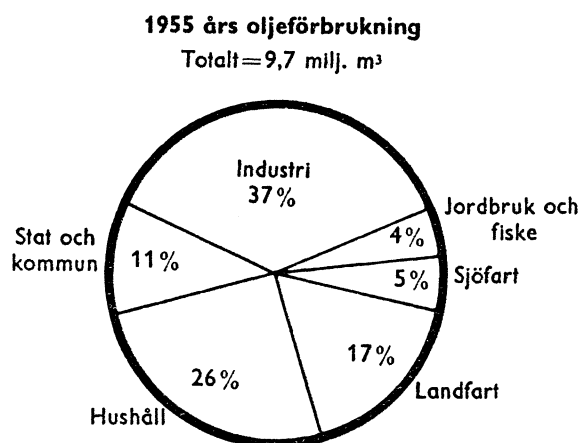
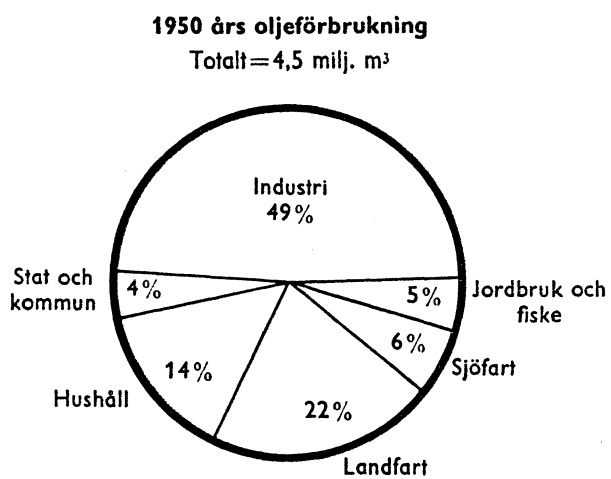
Medan den svenska oljekonsumtionen 1950 till hälften gällde industrins förbrukning, var detta 5 år senare fallet endast till 37 procent. Statliga och kommunala institutioner ökade däremot sin andel från 4 till 11 procent, vilket är den mest framträdande förändringen i strukturen av svensk oljekonsumtion under loppet av femårsperioden 1950—55. Ett framträdande drag är också, att hushållen har kommit att ta en allt större mängd petroleumprodukter i anspråk. 1950 var hushållens andel mindre än 15 procent, men 1955 större än 25 procent.

Den andel av det svenska bostadsbeståndet, som uppvärms med olja, har nämligen under de senaste åren tillväxt mycket kraftigt. Detta sammanhänger med de ändrade prisförhållandena på bränsleområdet. Därtill kommer att oljeeldningen ur bekvämlighetssynpunkt erbjuder stora fördelar. En intressant förändring är också den, som kan iakttagas för landfartens del. Trots att antalet personbilar ökade mellan åren 1950 och 1955 från 252 500 till 636 500, har landfarten inte ökat utan tvärtom minskat sin andel av den totala konsumtionen och det så pass mycket som från 22 till 17 procent. Förklaringen är väsentligen den, att förbrukningen av eldningsolja undergått en våldsam ökning och att denna ökning inte motsvaras av en lika stor stegring i konsumtionen av motor drivmedel.

Vår konsumtion, återblick och prognos

På uppdrag av Industriens Upplysningstjänst har institutet gjort en sammanfattning av utredningen Den privata konsumtionen i Sverige 1931—65. Därvid har också vissa problem som behandlats i diskussionen kring utredningen tagits upp. Skriften ingår i upplysningstjänsts skriftserie men ingår även i institutets skriftserie under titeln »Vår konsumtion, återblick och prognos».

Diagram 3. Sektorer åskådliggörande 1950 och 1955 års svenska oljekonsumtion i m³ med avseende på förbrukarkategorier

Forskningsprojekt under arbete

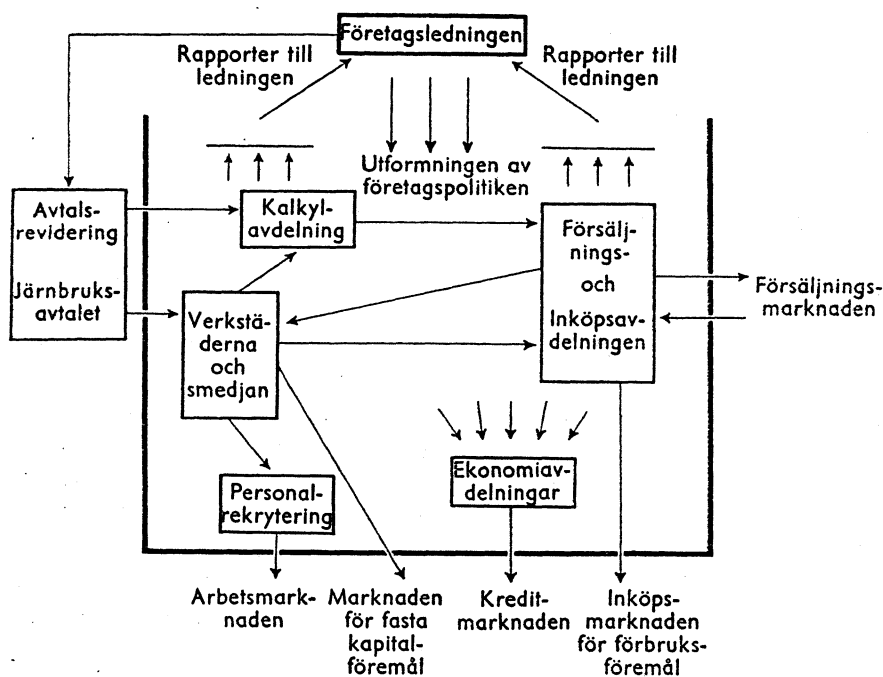
Undersökningen rörande löneökningars verkningar inom industrin

Denna undersökning, som syftar till att studera vilka verkningar en löneökning får på ett företags 1) val av produktionsmetoder, 2) prissättning och 3) produktionsstorlek och produktionsinriktning, har under året slutförts.

Undersökningen diskuterar inledningsvis vilka verkningar en löneökning bör få för ett företag enligt den gällande teorin. De teoretiskt uppställda hypoteserna har därefter prövats dels genom en penetrering av tidigare empiriska undersökningar på området och dels och framför allt genom intensivstudier i 6 företag. Till att börja med har härvid studerats hur en löneökning sprider sina verkningar till arbetet på olika avdelningar i företaget. Denna spridningsprocess inom exempelvis ett järn- och metallmanufaktur företag illustreras i diagram 4. Som framgår av pilarna påverkar en löneökning först arbetet i verkstäderna och på kalkylavdelningen. Förändringar i produktionsmetoderna kan sedan medföra förändringar i personalrekryteringen och i ökade investeringar. Om löneökningen leder till ändringar av kalkylerna kan detta leda till förändringar i försäljningspolitiken i form av höjda priser, introduktion av nya modeller etc., vilket i sin tur medför ändrad efterfrågan på företagets produkter och härigenom, vilket anges av de tillbaka gående pilarna i diagrammet, ändrad produktionsstorlek och produktionsinriktning i verkstäderna. Företagspolitiken som sådan utformas naturligtvis i stort av företagsledningen, men det är ändå utredarens uppfattning att beteendet på olika underavdelningar, exempelvis kalkyleringsförfarandet, är av stor betydelse för de beslut som fattas inom företaget. Speciellt inom stora företag måste de rapporter och dylikt som skickas till företagsledningen bli av avgörande betydelse för de beslut som fattas, eftersom ledningen själv knappast har några möjligheter att så att säga intuitivt uppfatta alla de kostnadsförändringar och dylikt som äger rum. En löneökningens verkningar blir härigenom sannolikt i hög grad beroende av arbetets utformning inom olika avdelningar.

Studiet av verkningarna av löneökningarna under efterkrigsåren i de undersökta företagen ger vid handen att de reaktioner som tycks inträda i ett företag som följd av en löneökning syns vara betydligt mindre

Diagram 4. Hur en löneökning sprider sina verkningar till arbetet på olika avdelningar inom ett järn- och metallmanufaktur företag

omfattande än den gällande teorin ger anledning förmoda. Det förefaller sålunda som om avtalsmässiga lönestegringar av den storleksordning som gällt under efterkrigstiden endast i undantagsfall skulle medföra några omedelbara tendenser från företagets sida att söka ersätta arbetare med andra produktionsfaktorer, vilket man skulle vänta sig enligt teorin. Valet av produktionsmetoder är sannolikt ofta en kontinuerligt fortgående procedur, där en lönestegring kommer in i bilden för den process som står i tur att studeras medan kostnadsförändringarna för de andra processerna beaktas först då de tas upp till behandling.

En viktig orsak till att företagen ofta inte lägger ned alltför stora resurser på att söka anpassa sig till sådana relativa prissförskjutningar mellan olika produktionsfaktorer som en lönestegring utgör torde vara den fortgående tekniska utvecklingen. Genom att denna går så snabbt

för många företag torde det ofta vara lönsammare att sysselsätta företagets stab av arbetsstudieingenjörer, planeringsfolk etc. med att beakta och söka tillvarata nyheterna i den tekniska utvecklingen än att sysselsätta dem med att söka anpassa företagets produktionsteknik till de ständiga relativa prisförändringar som inträffar.

Inte heller på prissidan tycks reaktionerna på en avtalsmässig löneökning av inte alltför stor omfattning bli sådana som man enligt teorin skulle vänta sig. Att många företag inte höjer priserna på sina produkter efter en löneökning sammanhänger uppenbarligen ofta med den marknadssituation de befinner sig i. Företag som säljer på exportmarknaderna exempelvis har ofta av konkurrenshänsyn inga möjligheter att höja sina priser. Det torde emellertid också finnas många andra skäl varför företagen inte vill höja sina priser. En prisändring är exempelvis ofta förenad med betydande kostnader i form av utskickande av nya prislistor etc. Detta medför att man inte anser det mödan värt att företa prisjusteringar efter endast mindre kostnadsstegringar, till vilka lönestegringar med ett par procent ofta kan räknas för många företag. Ett annat skäl till att man inte vill ändra priserna alltför ofta är att det inte sällan är känsligt gentemot kunderna att ändra priserna. Kunderna, framför allt om dessa är detaljister, har vant sig vid ett visst pris på produkten i fråga och är inte förtjusta i prisändringar. Att man inte tycker om prissänkningar sammanhänger uppenbarligen till betydande del med att man i så fall ofta gör förluster på inneliggande lager.

Vad som hittills sagts innebär naturligtvis inte att lönestegringar aldrig kommer att leda till relativt snabba prishöjningar från företagets sida. Betydande lönestegringar av typen 1951 och 1952 kommer med säkerhet att få prisåterverkningar på många håll. Även mindre lönestegringar torde att döma av utredningsmaterialet kunna få prisåterverkningar i vissa fall. Det förefaller sålunda som om företagen är relativt känsliga för om en kostnadsstegring medför att vinstmarginalen försvinner eller blir negativ. Man är visserligen beredd att producera till priser långt under självkostnaden, men vid det tillfälle då marginalen förbyts från att vara positiv till negativ förefaller ofta en omprövning av situationen äga rum. Den reaktion som inträder kan då ta formen av exempelvis en prisstegring, en ökad »bevakning» av produkten i fråga för att sänka kostnaden eller en modelländring.

För flertalet svenska industriföretag spelar råvarukostnaderna en betydligt större roll än lönekostnaderna. Det är därför naturligt att man mot bakgrund av ovilligheten att ofta ändra priserna vill göra sådana ändringar i samband med mera betydande prisförändringar på rå-

varorna. Skälen härtill förstärks av det förhållandet, att råvaruprisförändringar har internationell giltighet, medan lönestegringar i allmänhet endast har nationell giltighet. Härigenom förefaller det troligt att i branscher, där råvarukostnaderna spelar stor roll eller där prisförändringarna på råvarorna brukar vara mycket kraftiga, kommer lönestegringar att snabbare påverka prissättningen än i branscher, där råvarorna spelar mindre roll kostnadsmässigt sett eller där prisfluktuationerna för deras del inte är så stora.

Utredningsmaterialet ger också vid handen att även om en lönestegring inte leder till prisstegringar på ett företags gällande modeller kan den ändå genom sin inverkan på modellbytena indirekt leda till prisstegringstendenser. Materialet ger sålunda viss antydning om att lönestegringar kan medföra att företagen snabbare byter modeller. Man vill inte ändra priserna på de gällande modellerna utan i stället slutar man att tillverka en del av de gamla modellerna och introducerar i stället några nya modeller med bättre marginaler.

Kapitalundersökningen

Arbetet med den av professor Erik Dahmén ledda kapitalbildningsundersökningen har fortsatt under året. Det har under utredningsarbetets gång visat sig lämpligt att uppdelat publiceringen av undersökningen på två delar. Den andra delen skulle härvid omfatta en mer ingående empirisk studie av industrins kapitalförsörjning och de därmed sammanhängande kapitalmarknadsproblemen medan den första delen skulle innehålla vissa allmänna synpunkter på det samhällsekonomiska kapitalbildningsproblemet, som utredaren kommit fram till under sitt arbete.

Den första delen är i det närmaste färdigställd och beräknas bli publicerad under den närmaste tiden, medan den andra delen torde bli klar i manuskript först senare under 1959.

I den första delen avser författaren att ge sin helhetssyn på det samhällsekonomiska kapitalbildningsproblemet. Han tar därvid upp frågan om möjligheterna att åstadkomma tillräckligt stora investeringar utan samtidig inflation eller förändring av valutareserven. Inledningsvis diskuterar han hur vi i Sverige under olika skeden sökt lösa de problem som härvid uppkommer. Författaren går därefter in på det aktuella läget och de speciella förhållanden, som lett till att det samhällsekonomiska kapital-

bildningsproblemet under den senare tiden visat sig så svårlöst. Han diskuterar därvid möjligheterna att bedriva en framgångsrik finanspolitik under nuvarande institutionella förhållanden och väcker frågan om hur arbetsmarknadens starka organisationer kan tänkas påverka löneutvecklingen och därmed kapitalbildningsproblemet.

Verkstadsindustrin

Forskningsverksamheten på detta område har under året bedrivits efter tre linjer. Den tidigare startade input—output studien för verkstadsindustrin har fortsatt och arbetet förts så långt att analysen av det statistiska materialet kunnat påbörjas. Vidare har en översikt av verkstadsindustrins struktur igångsatts. Institutet har dessutom under året studerat de kostnadsmässiga konsekvenserna av ett mer allmänt *införande av skiftarbete inom verkstadsindustrin*. Undersökningen, som avser införande av tvåskift, har lagts upp som en case-studie. Material till undersökningen har erhållits från 12 utvalda verkstäder.

När man av ekonomiska skäl önskar införa skiftarbete i industrin är motivet härtill, att man bättre vill utnyttja maskiner och anläggningar så att existerande fasta kostnader kan spridas ut över ett större antal produktenheter. Man gör då en vinst om inte samtidigt de rörliga kostnaderna ökar i motsvarande mån.

En förutsättning för resonemanget är, att det avgörande för kapitalföremålens förslitning är hur lång tid de används och inte hur intensivt de används under denna tid. Skulle nämligen en maskin, som körs i tvåskift, slitas ned dubbelt så fort som en, som körs i enskift, blev tydligen kapitalkostnaden per fabricerad enhet densamma i båda fallen. Den centrala frågan för undersökningen har därför varit, om man har anledning räkna med att kapitalföremål av olika typer huvudsakligen är utsatta för s. k. tidsförslitning eller s. k. bruksförslitning. Det erhållna materialet tyder på att fabriksbyggnader och lokaler slits i stort sett oberoende av hur intensivt bruk man gör av dem. Beträffande maskiner och anläggningar tycks det också vara så, att modernitetskravet är det avgörande, varför den rent fysiska förslitningen i samband med utnyttjandet kommer i andra hand.

Ett införande av tvåskift i verkstadsindustrin skulle därför av allt att döma medföra påtagligt sänkta kapitalkostnader per producerad enhet. Dessa kostnadsvinster motvägs emellertid av de ökade kostnader som

samtidigt uppstår genom skifttillägg, ökade kassationer etc. Det förefaller också finnas anledning tro, att kostnadsökningar uppträder därför att man har anledning räkna med att produktionen per direkt arbetstimme minskar vid övergång till skiftarbete. Denna sänkta produktions-effektivitet torde sammanhånga med medicinska och sociala faktorer.

Arbetet med att utföra en *input—output undersökning av verkstadsindustrin* har under året fortgått planenligt och huvudsakligen bestått i en systematisk genomgång och analys av tillgängligt statistiskt material. I september hölls en sammankomst på Jernkontoret, till vilken inbjudits representanter för verkstadsindustrin. Därvid informerades om den pågående undersökningen varjämte diskuterades några problem rörande komplettering av det tillgängliga statistiska materialet.

För närvarande saknas någon utförligare beskrivning av den svenska *verkstadsindustrins struktur*. Det har därför syntts motiverat att institutet i samband med de olika specialundersökningarna av verkstadsindustrin även låter utföra en mera generell överblick av branschen. Skriften beräknas bli publicerad under 1959.

Produktivitetsutredningen

Arbetet med en handbok i produktivetsmätning har under året fortskridit så långt, att ett manuskript kan beräknas vara helt färdigt under våren 1959. Handboken kommer huvudsakligen att ange vilka metoder som kan tillämpas inom ett företag, när det gäller att beräkna förändringen i arbetsåtgången per producerad enhet. Dessutom diskuteras hur en dylik serie kan sammankopplas med tidsserier av andra åtgångstal, exempelvis för råvaror. Möjligheten att göra jämförelser mellan flera företag i samma bransch behandlas slutligen i ett kapitel, där flera sådana publicerade branschjämförelser refereras. Arbetet med handboken leds av fil. dr Erik Ruist.

Arbetskraftens rörlighet

Den pågående intensivundersökningen om arbetskraftens rörlighet inom en lokal arbetsmarknad har fortskridit planenligt med genomförandet av fältarbetet. Detta har omfattat 919 intervjuer i Norrköping med män i åldrarna 25, 35 och 45 år. Det ideala hade naturligtvis varit att kunna

intervjua ett urval av hela den vuxna befolkningen, men för att med någon grad av precision studera rörligheten för både män och kvinnor i olika åldrar samt i olika yrkesgrupper skulle det ha fordrats en undersökning av mycket stort format. Urvalet måste därför skäras ned på några punkter, och det lämpligaste ansågs därvid vara att begränsa undersökningen enbart till män i de nyssnämnda åldrarna. Däremot är alla kategorier av yrkesverksamma med, alltså även egna företagare.

Av olika anledningar kunde inte alla de uttagna männen intervjuas. Det slutliga resultatet av fältarbetet blev i stället följande:

Födda år	Uttagna ¹⁾	Gjorda intervjuer	Bortfallsprocent	Därav bortfall p. g. a. att vederbörande ej tillhör populationen, procent	Övrigt bortfall, procent
1913	346	322	6,9	2,0	4,9
1923	357	324	9,2	5,6	3,6
1933	296	273	7,8	2,4	5,4
Totalt	999	919	8,0	3,4	4,6

¹⁾ utgör drygt hälften av alla män i de berörda åldrarna

Som framgår av tabellen är det totala bortfallet 8 procent, varav drygt 3 procent faller på att de uttagna ej blivit avförda ur de vid urvalet använda mantalsregistren trots att de flyttat bort från Norrköping före urvalstillfället den 1/8 1958. Dessa män har betraktats som ej tillhörande den undersökta populationen och inga ansträngningar har därför gjorts att intervju dem på annan ort.

Vägran att låta sig intervjuas utgör en mycket liten andel av bortfallet; räknat på hela den uttagna populationen var det knappt 1 procent som föll bort av denna anledning. Norrköpings karaktär av hamnstad hidrar också till att höja andelen uttagna, som ej kunde kontaktas. En del av de uttagna var nämligen sjömän som befann sig på långresa hösten 1958. Andra orsaker till att någon intervju ej kunde genomföras var att vederbörande vistades på sjukhus eller dylikt.

Kärnpunkten i intervjun utgjorde själva anställningshistorien, dvs. frågor om de olika anställningar och arbetsuppgifter som den intervjuade haft sedan han kom ut på arbetsmarknaden. För varje byte frågades vidare om detta berott på driftsinskränkning eller dylikt samt

om den nya anställningen erhållits genom arbetsförmedlingen. Speciellt detaljerade upplysningar inhämtades om det senaste bytet av anställning, t. ex. varför man bytte anställning, hur man fick reda på det nya arbetet samt vilka förmåner och anställningsvillkor i övrigt man hade i både den gamla och nya anställningen. I intervjun ingick även vissa frågor för att närmare beskriva den intervjuade och hans situation, exempelvis beträffande hans utbildning, civilstånd, barnantal m. m.

Efter det att fältarbetet avslutats i mitten av oktober vidtog omedelbart kodning och stansning av materialet. Som ett första resultat av bearbetningen presenteras nedanstående tabell över inkomstförändringar vid senaste byte av anställning för de tre undersökta åldersgrupperna. I tabellen skiljes på dem som fått högre, samma eller lägre lön i den nya anställningen.

	Lön i den nya anställningen i förhållande till den gamla		
	Högre procent	Samma procent	Lägre procent
25-åringar N = 216	64	14	22
35-åringar N = 253	73	12	15
45-åringar N = 202	59	24	17
Samtliga	66	16	18

N = antal intervjuade personer

Av tabellen framgår, att en tredjedel fått samma eller lägre lön i den nya anställningen. Särskilt är det 45-åringarna som gör en liten lönevinst på sina byten. Procenttalen är för övrigt beräknade på enbart de individer som bytt mellan två anställningar, dvs. de intervjuobjekt är exkluderade som aldrig bytt anställning eller som bytt exempelvis mellan att vara egna företagare och anställda. Tabellen är preliminär och senare avgöranden under kodningsarbetet kan eventuellt medföra smärre justeringar av procenttalen. Vid de fortsatta bearbetningarna kommer vidare ovanstående resultat att analyseras närmare, exempelvis med avseende på om bytena var frivilliga eller ofrivilliga samt tidpunkten för bytet.

Den europeiska marknaden

Som en följd av den i slutet av år 1957 publicerade, preliminära undersökningen rörande det europeiska integrationssträvandet och de verkningar detta kan få på det svenska näringslivet, påbörjades i juli 1958 ett mer intensifierat studium av den ekonomiska strukturen inom det blivande frihandelsområdet. Utredningens första etapp har vid verksamhetsberättelsens utformande i huvudsak fullbordats. Denna etapp omfattar befolknings- och sysselsättningsstrukturen under de kommande 20 åren, ökningstakten i produktion och levnadsstandard samt kapitalbildningsproblem. Avsikten har varit att med utgångspunkt från de hittills uppnådda undersökningsresultaten genomföra en närmare analys av olika varuområden för sig. Utredningen ledes av professor Ingvar Svennilson.

Skogsbrukets virkestransporter

Utredningen om den framtida kostnadsutvecklingen för skogsbrukets virkestransporter har i det närmaste slutförts under året. Uppgiften har varit att till ledning för ett av skogsnäringens parter tillsatt organ, Skogsbrukets transportutredning, söka uppskatta lönsamheten på längre sikt av olika transportalternativ. Undersökningen har därvid koncentrerats till en jämförelse mellan flottning och biltransport såsom de viktigaste alternativen för transport av virket från avverkningstrakt till industri.

Utredningen har bland annat sökt klarlägga kostnadseffekten av en ändring i transportalternativens inbördes avvägning och omfattning. En ändrad transportstruktur medför inte bara en variation i de direkta transportkostnaderna, ändrade transportmetoder och transportavstånd m. m. utan får dessutom återverkningar på rotvärdena och därmed på skogsägarnas reaktion inför olika projekt. Till följd av sambandet mellan det vid industrin betalda virkespriset, transportkostnaden och det kvarstående rotvärdet för virkesbestånd av olika belägenhet i förhållande till industrin, medför nämligen en övergång till annan transportmetod en ändrad rotvärdesfördelning kring industrin. Resonemanget illustreras av diagram 5, som ger en förenklad framställning av rot-

Diagram 5. Rotvärdesfördelningens bestämningsgrunder och läget av »nollgränsen»

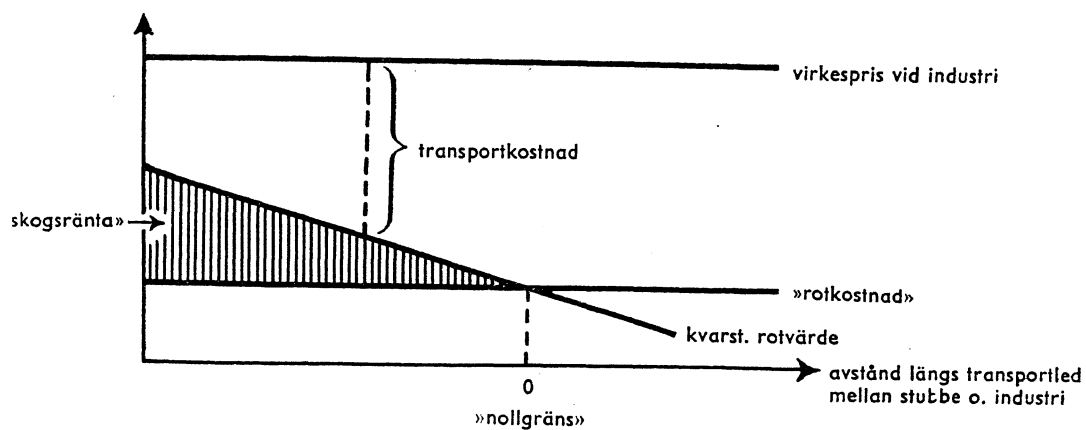
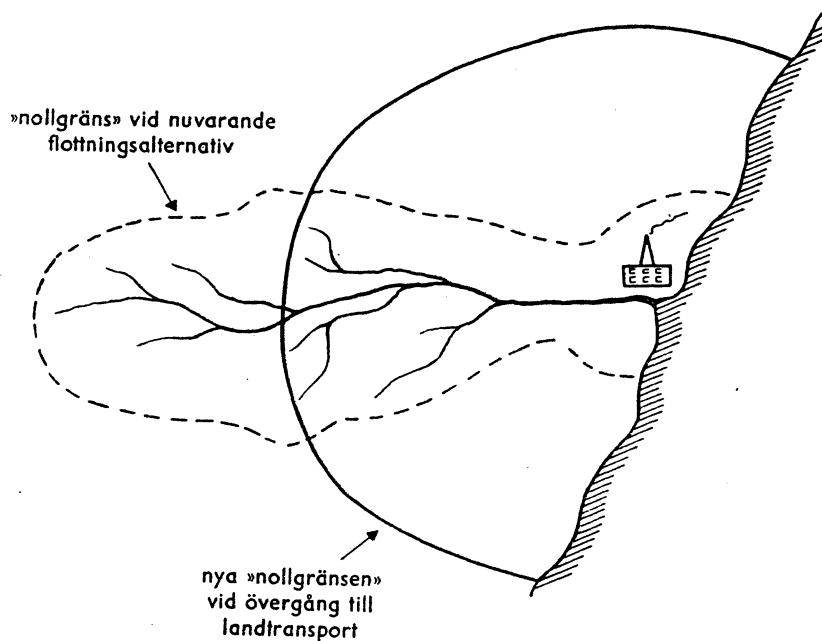

Diagram 6. Hur rotvärdets geografiska fördelning kan tänkas ändra läge vid övergång från flottning till landtransport

värdesfördelningens bestämningsgrunder och läget av »nollgränsen», dvs. de lägen i vilka det erhållna rotvärdet tenderar att underskrida »rotkostnaden». Med rotkostnad menas kostnaden för huggning, barkning och skogsvård.

Hur rotvärdets geografiska fördelning kring en industri kan tänkas ändra läge vid övergång från nuvarande flottning till landtransport framgår av diagram 6. En sådan förändring av transportstrukturen sker givetvis parallellt med en utbyggnad av vägnätet.

Den offentliga sektorns expansion

Arbetet med denna utredning har hittills främst omfattat en genomgång och granskning av de skilda teorier och uppfattningar, som framförts rörande de förskjutningar i arbetsfördelningen mellan olika näringar som skett och sker jämsides med att realinkomsterna ökat i samhället. Resultatet av denna granskning har sedan tagits till utgångspunkt för försök att utarbeta metoder och problemställningar, efter vilka en statistisk redovisning och analys av den offentliga sektorns expansion kan läggas upp. Denna etapp av arbetet torde kunna avslutas så att insamling och bearbetning av statistik och annat material kan påbörjas i början av 1959.

Den privata konsumtionen

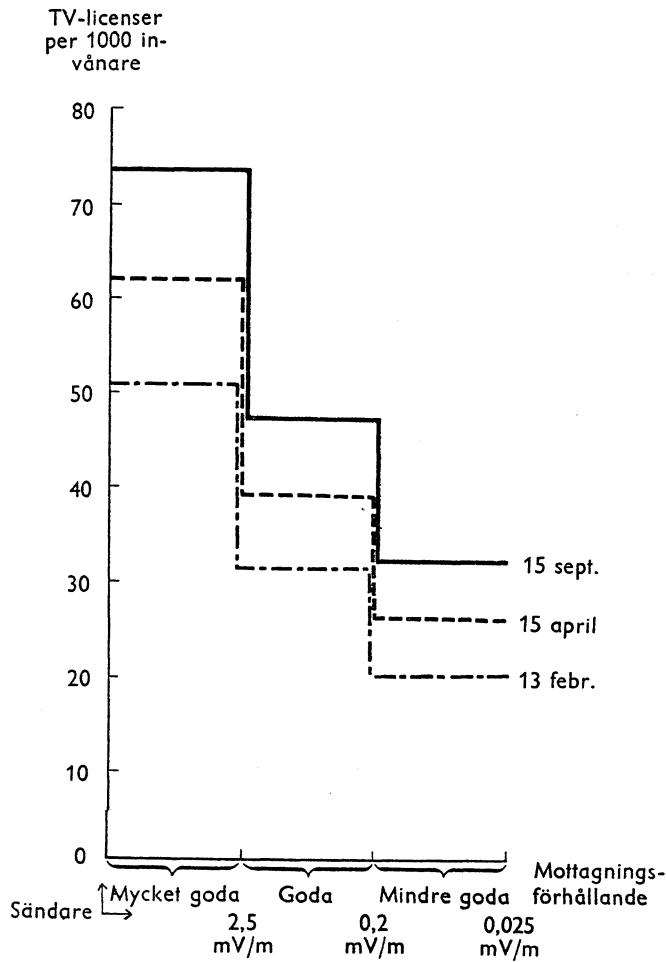
För att diskutera hur uppföljningen av den under 1957 publicerade utredningen Den privata konsumtionen i Sverige 1931—65 skall ske, har en särskild prognosgrupp bildats. En del medlemmar i denna grupp tjänstgör även som konsulter i prognosfrågor åt olika företag och organisationer inom näringslivet.

Inom livsmedelssektorn har ett par specialundersökningar företagits, däribland en om sockerkonsumtionens utveckling. Pris och inkomst har därvid använts som konsumtionsbestämmande faktorer. Försök med andra förklaringsgrunder till konsumtionsutvecklingen har däremot slagit mindre väl ut. Resultaten tyder på en med inkomsten stagnerande sockerkonsumtion. Starkare priskänslighet hos sockerkonsumtionen, framkalla en förändring i konsumtionsvolymen.

TV-utvecklingen

På uppdrag av Sveriges Radio och Telestyrelsen pågår en kartläggning av den svenska televisionens faktiska utveckling. Detta har i huvudsak skett genom en omfattande bearbetning av från Telestyrelsen under år 1958 kvartalsvis lämnade uppgifter på antalet poststationsvis inbetalade TV-radiotillstånd. På grundval härav har kartor uppgjorts över

Diagram 7. Antal TV-radiotillstånd per 1000 invånare i Stockholmsområdet. Observationerna avser per den 13 februari, 15 april respektive 15 september 1958

TV-spridningen. Vidare har de olika poststationsområdena delats upp på kommuner, vilka i sin tur delats upp på s. k. »fältstyrkeområden». Det har härigenom blivit möjligt att studera antalet TV-radiotillstånd i relation till invånarantalet inom såväl olika kommuner som olika »fältstyrkeområden». Vidare har relationstalens förändringar under loppet av år 1958 kunnat studeras.

Det har visat sig, att antalet lösta licenser per 1000 invånare står i ett tämligen regelmässigt förhållande till TV-konsumenternas mottagningsförhållanden, vilka anges i uppmätt »fältstyrka». Även förhållanden som inkomstnivå, hushållsstorlek etc. torde emellertid spela in.

I diagram 7 visas, hur TV-benägenheten i Stockholmsområdet varierat i förhållande till uppmätt fältstyrka. Relationstalen »licenser per 1000 invånare» i områden med hög fältstyrka — dvs. med goda mottagningsförhållanden — står i ett tämligen konstant förhållande till relationstalen för områden med lägre fältstyrka vid de tre tillfällen, som observationerna avser.

Kommersiell televisionsverksamhet

I sitt avslutningsskede befinner sig en undersökning rörande den ekonomiska grundvalen för kommersiell televisionsverksamhet i Sverige. Undersökningen utförs på uppdrag av Näringslivets televisionskommitté (NTVK). Omkring 600 större företag har tillfrågats, om de — ifall möjlighet gavs — skulle använda sig av TV-sändningar som reklammedel och i så fall hur stort belopp, som de ungefär skulle anslå till sådan reklam per år. I början av 1959 beräknas bearbetningen av de inkomna svaren vara avslutad.

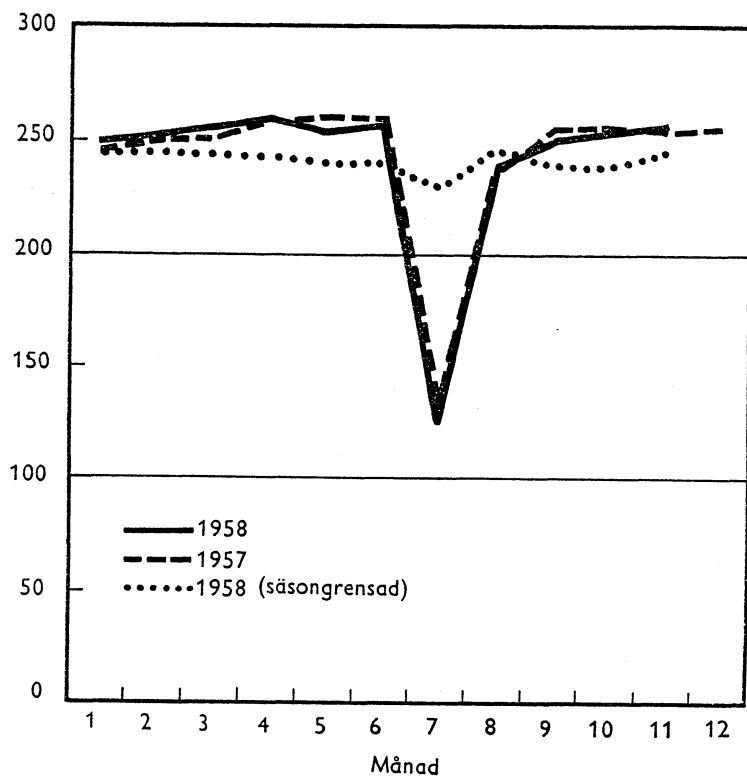
Löpande statistik

Produktionsindex

De månatliga beräkningarna av Industriförbundets produktionsindex har liksom tidigare utförts inom institutet. Avsikten med detta index är att mäta de kortsiktiga förändringarna i industrins produktionsvolym, månad för månad eller år från år. För mer långsiktiga jämförelser svarar Kommerskollegii produktionsindex, vilken beräknas årligen på grundval av den officiella industristatistikens material. Industriförbundets produktionsindex anknyts i efterhand till de definitiva indextalen i den-

Diagram 8. Produktionsindex för hela industrin 1957—1958

Index: 1935=100

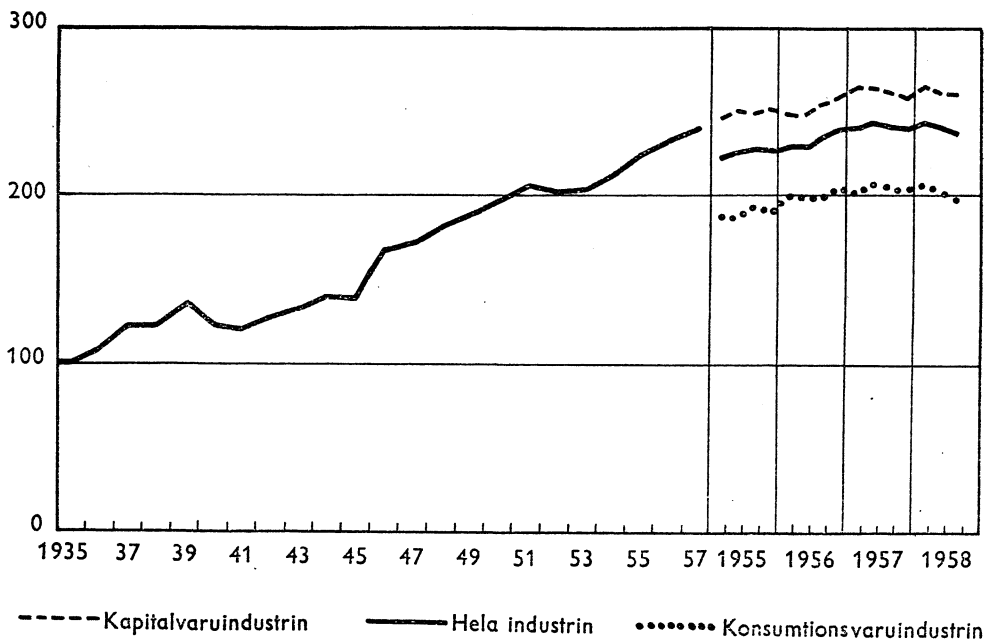

na serie, vilka emellertid publiceras med cirka två års eftersläpning. Industriförbundets index fungerar alltså som en preliminär snabbstatistik över produktionsutvecklingen i industrin.

Under senare år har en revision av Kommerskollegii produktionsindex diskuterats och vissa förberedelser gjorts. Den planerade revisionen skulle bland annat innebära en framflyttning av basåret från 1935 till något efterkrigsår. En sådan förskjutning syns vara mycket angelägen, då den skulle innebära en anpassning till de strukturella förändringar som skett inom industrin. I avvaktan på en omläggning av Kommerskollegii produktionsindex har institutets indexberäkningar under året inte undergått några större förändringar. För textil- och sömnadsindustrin publiceras dock från och med 1958 preliminära månadssiffror samtidigt som för övriga branscher. Tidigare beräknades månadsproduktionen med hjälp av produktionsuppgifter från ett urval av företag.

Diagram 9. Produktionsindex för hela industrin 1935—1958
 Årssiffror för hela industrin 1935—1957 och kvartalssiffror (säsongrensade) för hela industrin samt kapital- resp. konsumtionsvaruindustrin 1955—1958

Index: 1935 = 100

Dessa kalkyler var emellertid tämligen osäkra, varför någon publicering ej ägde rum förrän justering kunde göras på basis av Kommerskollegii kvartalsstatistik över produktionen i denna bransch. Numera är månadsindex för denna industrigrupp baserad på statistik över antalet utförda arbetstimmar inom olika delbranscher. Dessa sysselsättningsuppgifter insamlas av branschens organisationer och omfattar en betydande del av textil- och sömnadsindustrin. På detta sätt har bättre preliminära indextal kunnat erhållas. Liksom tidigare anpassas månadssiffrorna till kvartalsuppgifterna från Kommerskollegium.

Utvecklingen av produktionsindex för hela industrin månadsvis under de båda senaste åren framgår av diagram 8. I diagram 9 redovisas produktionsutvecklingen inom hela industrin årsvis från och med 1935 och kvartalsvis (säsongrensade) från och med 1955. Diagrammet kompletteras med kvartalssiffror från och med 1955 för de båda huvudgrupperna

Diagram 10. Produktionsvolymen i vissa branscher 1955—1958
Säsongrensade serier. Kvartalsciffror

Index: 1953=100

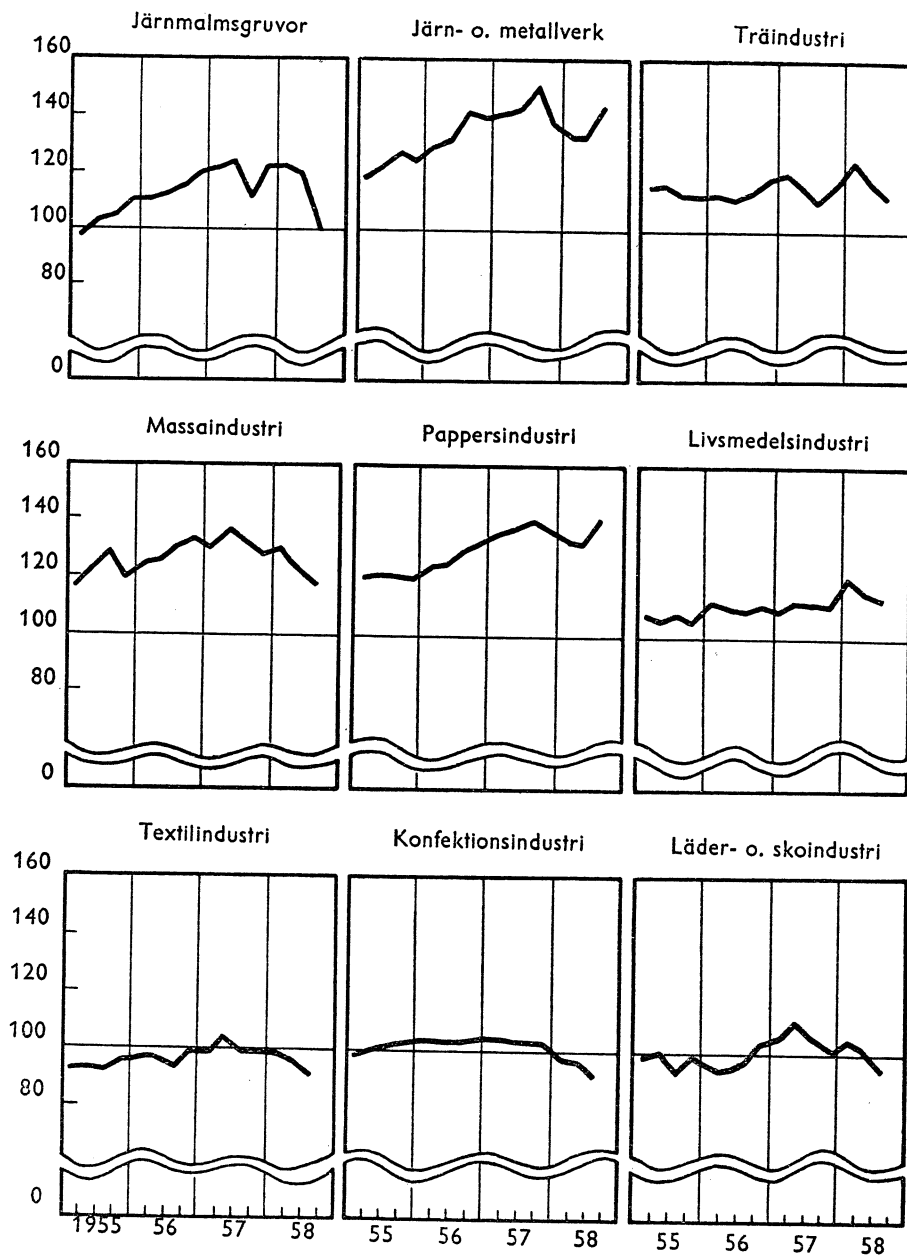
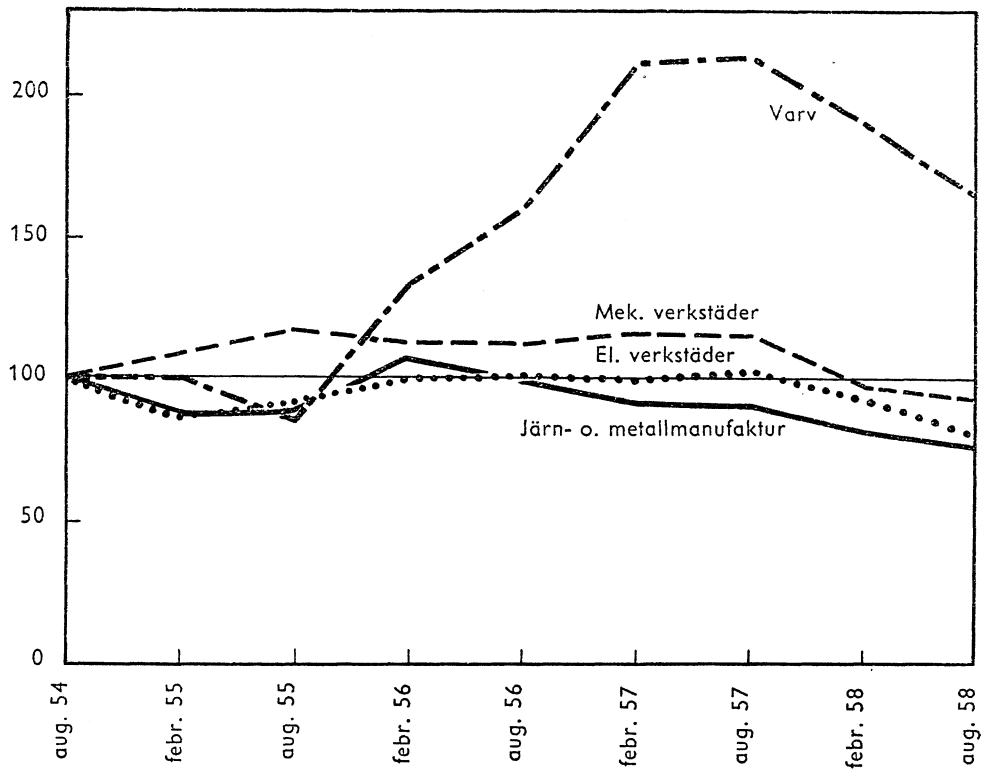

Diagram 11. Orderstock i verkstadsindustrin augusti 1954—augusti 1958

Index: aug. 1954=100

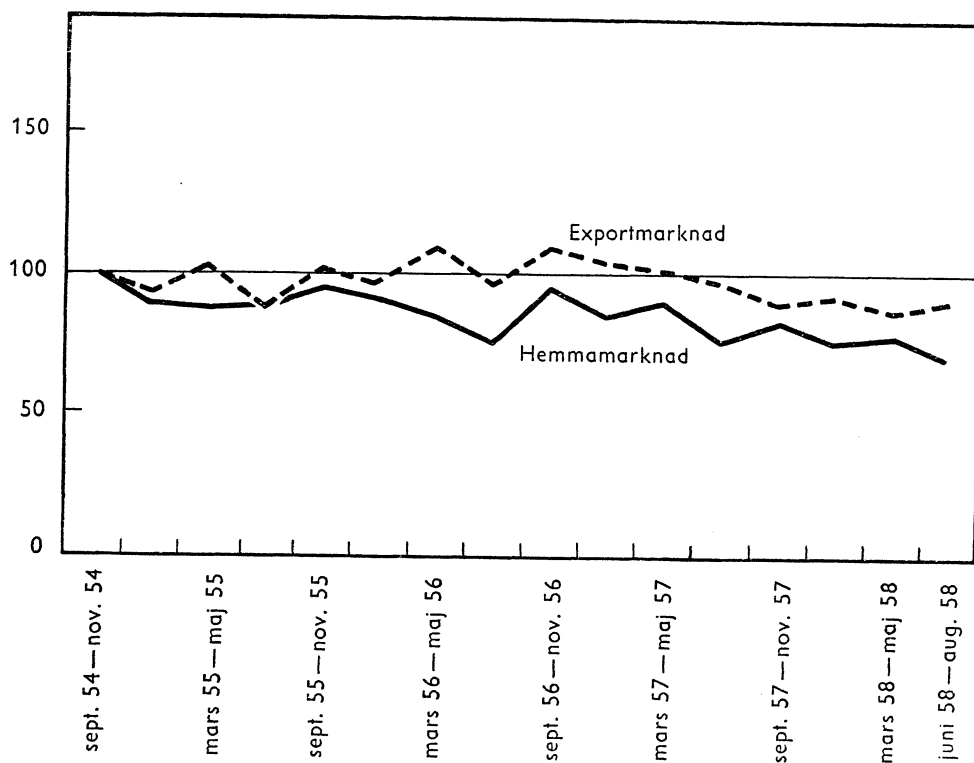
kapitalvaruindustri och konsumtionsvaruindustri. Diagram 10 anger utvecklingen kvartalsvis i de olika delbranscherna (säsongrensade serier; 1953 = 100).

Verkstadsstatistik

Orderläget i verkstadsindustrin har i sedvanlig ordning undersökts vid utgången av februari och augusti 1958. Statistiken omfattar omkring 450 företag, vilka tillsammans representerar cirka 60 procent av verkstadsindustrins arbetstimmar enligt industristatistiken. Arbetet har bedrivits i samarbete med Sveriges Mekanförbund och Sveriges Varvsindustriförening. Orderstatistiken har liksom tidigare publicerats i två broschyrer.

Diagram 12. Ordergång från hemma- och exportmarknad i verkstadsindustrin exkl. varven september 1954—augusti 1958

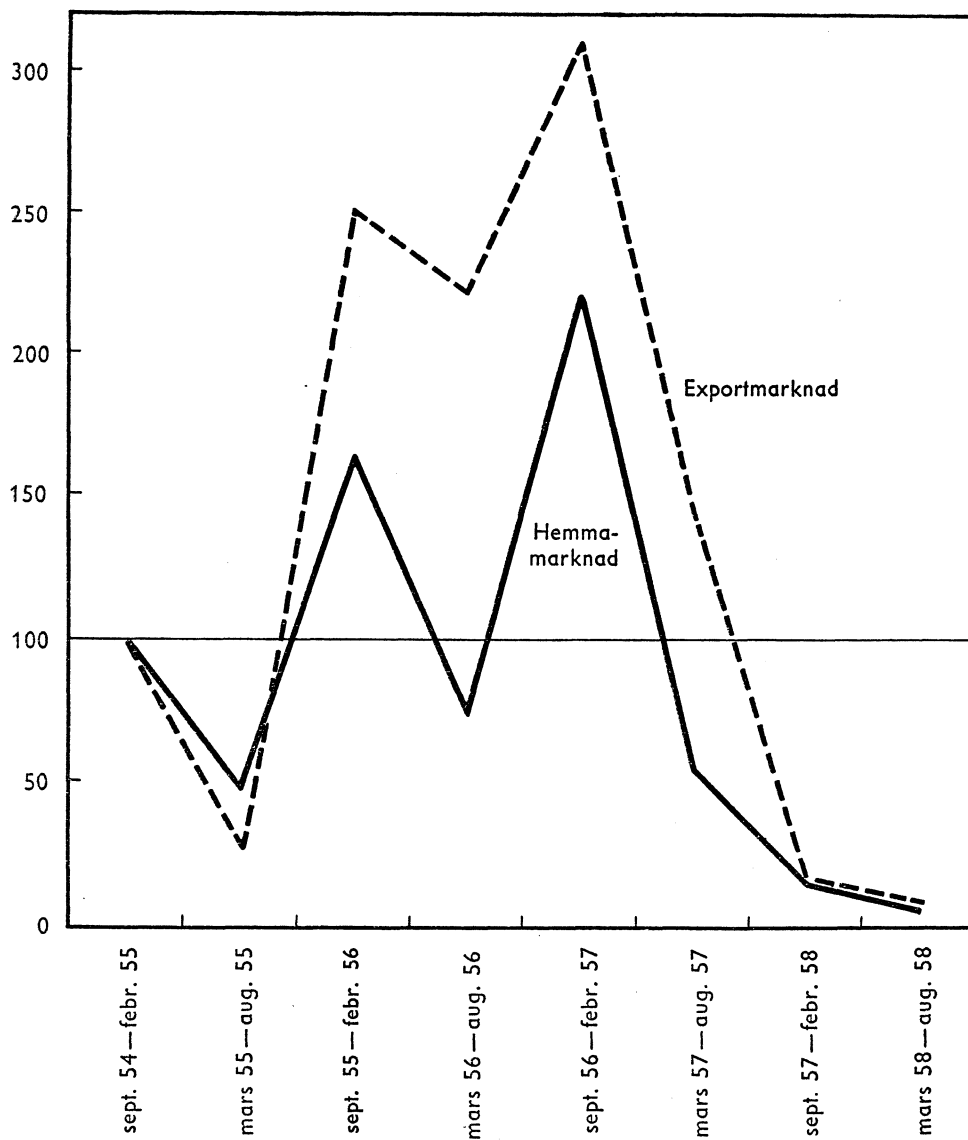
Index: sept.- nov. 1954=100

Av diagram 11 framgår utvecklingen av orderstockens storlek, mätt i arbetstimmar, under tiden augusti 1954—augusti 1958. I alla fyra branscherna visar kurvorna på en sjunkande orderstock sedan augusti 1957. Även ordergången har visat en vikande tendens under de senast undersökta perioderna. I diagram 12 redovisas ordergången uppdelad på hemma- och exportmarknad för verkstadsindustrin exkl. varven. Som syns har utvecklingen varit i stort sett likartad för de båda marknaderna med en fallande tendens alltsedan september—november 1956. Motsvarande uppdelning för de olika verkstadsgrenarna visar dock inte samma enhetliga bild, även om ordergången totalt sett successivt minskat i samtliga branscher under denna period. I de mekaniska verkstäderna härrör nedgången sålunda till största delen från hemmamarknaden, me-

Diagram 13. Orderingång från hemma- och exportmarknad
i varvsindustrin september 1954—augusti 1958

Index: sept. 1954—febr. 1955 = 100

dan det i den elektrotekniska industrin främst är exportorderingen som har minskat. I järn- och metallmanufakturbranschen har de ingångna ordena från såväl hemma- som exportmarknad sjunkit något.

För varvsindustrins del har, som syns av diagram 13, den tidigare stora orderingen från både export- och hemmamarknad reducerats till en obetydlighet under september 1957—augusti 1958. Orderstockens storlek ligger dock kvar på en relativt hög nivå. Vid en jämförelse mellan orderutvecklingen på hemma- respektive exportmarknad i de olika verkstadsbranscherna bör man komma ihåg, att varvens order till största delen härrör från exportmarknaden — exportordernas andel av totala orderingen i denna bransch har varierat mellan 50 och 75 procent — medan exportandelen för de övriga branscherna är av storleksordningen 20—30 procent.

Sveriges Mekanförbunds månadsstatistik över *sysselsättningen* i verkstadsindustrin har i likhet med tidigare år utarbetats inom institutet. Siffrorna för hela 1958 visar på en nedgång i sysselsättningen i hela verkstadsindustrin med cirka 2 procent jämfört med 1957. Minskningen har varit störst för den del av sysselsättningen, som avser exportleveranser.

Industriell månadsstatistik m. m.

Industriell månadsstatistik med uppgifter och diagram över industriproduktion, export, import, byggnadsverksamhet m. m. har sammanställts och utsänts varje månad. Statistikrapporter över utvecklingen inom viktigare branscher har även regelbundet publicerats i tidningen Arbetsgivaren.

Övrig verksamhet

Det ekonomiska läget

Tre rapporter om den ekonomiska utvecklingen har liksom under tidigare år utarbetats inom institutet. Därvid har konjunkturläget behandlats dels för utlandet, särskilt då Förenta Staterna, England, Västtyskland och Frankrike, och dels för Sverige. Den svenska situationen har analyserats för olika områden som produktion, sysselsättning, investeringar, utrikeshandel. Som uppdragsgivare står Svenska Arbetsgivareförbundet och rapporternas ändamål är att tjäna som informationsmaterial i företagsnämnderna. De utges under namnet Det ekonomiska läget.

I samband med den första och tredje rapporten har två särskilda saksunderlag sammanställts. Dessa har sedan legat till grund för de bildband med tal, som under namnet Ekonomisk Vårjournal och Ekonomisk Höstjournal visats vid företagens nämndsammanträden.

Den gemensamma europeiska marknaden

För att följa och utreda frågor i samband med den gemensamma europeiska marknaden har direktör Wilhelm Paues varit anställd vid institutet. Han har biträtt Industriförbundet och Arbetsgivareföreningen med utredningar och kontakter samt deltagit i förhandlingar i dessa frågor. Direktör Paues har vidare genom föredrag och artiklar samt kontakter med vissa branscher hjälpt till att informera om utvecklingen av frihandelsfrågorna.

Service, rapporter, yttranden etc.

Institutet har på sedvanligt sätt biträtt enskilda företag och organisationer inom näringslivet med mindre utredningar och diverse serviceuppgifter. Särskilda sammanställningar av ekonomiska data m. m. har lämnats till FN, OEEC m. fl. internationella organisationer.

Under det gångna året har institutets medarbetare i syfte att sprida kunskap om institutets arbete hållit ett sextiotal föredrag i skilda sammanhang. I allmänhet har dessa föredrag haft direkt anknytning till inom institutet publicerade eller pågående utredningar, framför allt konsumtions- och bilutredningarna. Därutöver har institutets chef hållit föredrag om »Samhällsekonomi och försvarskostnader», »Vad är ekonomiskt framåtskridande» och »Företagsnämndsarbetet, dess inriktning och bakgrund». Docent Odd Gulbrandsen har talat om olika jordbruksekonomiska problem, fil. lic. Erik Höök om »Fondproblem vid allmän pensionsförsäkring» och om »Ansvällningen av den offentliga verksamheten» samt fil. kand. Göran Albinsson om »Hur man gör konsumtionsprognoser».

Institutets chef har också under året såsom ledamot i det s. k. utredningsrådet deltagit i nationalbudgetarbetet samt som expert deltagit i den 1956 tillsatta kommittén vars syfte är att verkställa utredning rörande den officiella statistikens omfång, utformning och grad av centralisering. Vidare har docent Odd Gulbrandsen varit sakkunnig i Jordbruksdepartementet och fil. lic. Erik Höök i 1957 års pensionskommitté.

Publikationer utgivna av Industriens Utredningsinstitut*

Studier i bilismens ekonomi. Jan Wallander (1958). 364 s.	35: —
Den textila konsumtionen. John Ekström (1958). 289 s.	—
Den privata konsumtionen i Sverige 1931—65. Ragnar Bentzel m. fl. (1957). 475 s.	38: —
Strukturumvandlingen i jordbruket. Odd Gulbrandsen (1957). 252 s.	24: 50
Sveriges industri och europamarknaden. Ingvar Svennilson och Ingvar Petzäll (1957). Multilith. 71 s. Utgången.	6: 50
Bilägaren och bilen (1956). 112 s.	9: 50
Industrien och förgubbningen (1955). 128 s.	7: —
Kemisk industri. Alv Elshult och Ingvar Svennilson under medverkan av Hans Wagner (1955). 215 s.	14: —
Nationaliseringen i England. Erik Höök (1955). Multilith. 88 s.	4: —
Bostadsefterfrågan — med hänsyn till hushållens inkomster och sammansättning. Stig Rydorff (1955). Stencil. 88 s. Utgången.	5: —
Svensk television. Efterfrågan, tillverkning, import. En prognos (1954). Stencil. 135 s.	3: —
Den fria världens råvaruförsörjning (1954). 215 s. Utgången.	8: —
Tjänstemännen och den industriella omvandlingen. Erik Höök (1953). 114 s.	5: 50
Svenskt distributionsväsende. Roland Artle (1952). 238 s. Utgången.	14: —
Befolkningsutveckling och arbetskraftförsörjning. Erik Höök (1952). 193 s.	14: —
Svenskt transportväsende. Carl Wilhelm Petri (1952). 294 s. Utgången.	14: —
Inkomstfördelningen i Sverige. Ragnar Bentzel (1952). 227 s.	14: —
Svensk industriell företagareverksamhet, band 1 och 2. Erik Dahmén (1950). 428 + 295 s.	28: —

Småtryck

1956

1. Samhällsplanering och industrilokalisering. Jan Wallander
2. Långtidsprogrammet och verkligheten. Jan Wallander
3. Skrothandels ställning och betydelse i samhällsekonomin. Erik Höök
4. En arbetstidsförkortning — verkningar i olika industriföretag. Lars Nabseth

1957

6. Om aggregation av produktionsfunktioner. Ragnar Bentzel
7. Verkstadsindustrins orderstatistik. Ragnar Bentzel
8. Efterfrågan på televisionapparater i Sverige — en reviderad prognos. Jan Wallander — Carl Gustaf Dahlerus

1958

9. Konsumtionen i Sverige 1931—1965. Ragnar Bentzel
10. Industriens Utredningsinstitut — målsättning och verksamhet. Jan Wallander
11. Input-output och den strukturella interdependensen. Bengt Höglund
12. Jordbruket under omvandling. Odd Gulbrandsen — Göran Albinsson
13. Oljan i svensk ekonomi. Jan Gillberg — Erik Höök

* I denna förteckning har skrifter som publicerats före 1950 utelämnats. En fullständig förteckn. kan erhållas på begäran.